

Uyuturucudan Kaçnma Öz Yeterlilik Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Uyuturucudan Kaçnma Öz Yeterlilik Ölçeği*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=32389>

Özet

Uyuşturucudan Kaçınma Öz Yeterlilik Ölçeği (UKÖYÖ), bireylerin yüksek riskli durumlarda dahi uyuşturucu ve madde kullanımından kaçınma yeteneklerine duydukları güven düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir araçtır. Ölçek, Citlik-Saritas ve Erci (2019) tarafından Türkçe diline adapte edilerek psikometrik değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu uyarılma çalışması, ölçeğin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılabilmesini göstermeyi hedeflemiştir. UKÖYÖ, özellikle madde bağımlılığı tedavisi ve önleme programlarında bireyin nüks etme riskini değerlendirmede kritik bir rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Uyuşturucudan Kaçınma, Öz Yeterlilik, Madde Kullanımı, Bağımlılık, Psikometri, Ölçek Uyarılma, Nüks Önleme.

Yazarlar

Sorumlu Yazar: **Seyhan Citlik Saritas**. Diğer Yazar: **Betül Erci**.

Amaç

Ölçeğin temel amacı, bireylerin çeşitli sosyal, duygusal ve fiziksel tetikleyiciler karşısında uyuşturucu madde kullanmaktan ne kadar emin olduklarını belirlemektir. Bu öz yeterlilik algısı, bağımlılık tedavisinin başarısını öngörmeye ve bireyselleştirilmiş müdahale stratejileri geliştirmede hayati öneme sahiptir. Ölçek, hem tedavi gören hastaların hem de madde kullanma riski taşıyan popülasyonların değerlendirilmesinde kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Citlik-Saritas ve Erci'nin (2019) uyarılma çalışması, orijinal İngilizce ölçeğin kültürel ve dilsel eşdeğerliğini sağlayarak, Türkiye'deki klinik ve araştırma ortamlarında kullanımını mümkün kılma amaçlanmıştır. Bu sayede, Türk popülasyonunda madde kullanımına karşı öz yeterlilik düzeylerinin bilimsel olarak ölçülebilir hale gelmesi sağlanmıştır.

Yapı

Uyuşturucudan Kaçınma Öz Yeterlilik Ölçeği, Albert Bandura'nın Sosyal Bilişsel Teorisinde merkezi bir rol oynayan **öz yeterlilik** (self-efficacy) kavramına dayanır. Öz yeterlilik, bireyin belirli bir eylemi başarıyla gerçekleştirebileceğine olan inancıdır. Bu ölçek özelinde yapı, bireyin zorlayıcı iç veya dış durumlarda dahi uyuşturucu kullanmama davranışını sürdürme konusundaki inancını temsil eder.

Ölçek genellikle, madde kullanımına yol açabilecek farklı risk durumlarını (örneğin, olumsuz

duygusal durumlar, sosyal bask?, pozitif duygusal durumlar, fiziksel rahatsızlık kapsayan alt boyutlardan oluşur. Bu alt boyutlar, öz yeterliliğin duruma özgü doğasını yakalamayı ve bireyin hangi alanlarda daha fazla destek veya müdahaleye ihtiyaç duyduğunu belirlemeyi sağlar.

Geçerlik

Citlik-Saritas ve Erci (2019) tarafından yürütülen psikometrik değerlendirilmede, ölçeğin yapı geçerliliği incelenmiştir. Yapı geçerliliği çalışmalarında genellikle Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılarak, Türkçe formun orijinal ölçeğin teorik yapısını (faktör yapısını) koruyup korumadığını tespit etmeyi içerir.

Çalışmada, ölçeğin maddelerinin ölçtüğü yapıyı temsil etme yeteneği (içerik geçerliliği) ve diğer ilgili yapılarla (örneğin, madde bağımliliğinin şiddeti, kaygı veya depresyon) olan ilişkisi (ölçüt bağıntılı geçerlik) değerlendirilmiştir. Geçerlik analizlerinin, ölçeğin Türk kültüründe madde kullanımından kaçınma öz yeterliliğini doğru ve anlamlı bir şekilde ölçtüğünü destekler nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

Güvenirlik

Ölçeğin güvenilirliği, Citlik-Saritas ve Erci (2019) çalışmasında tutarlılık ve istikrar açısından ele alınmıştır. Çıkarılan tutarlılık güvenilirliği (Cronbach Alfa katsayısı), ölçekteki maddelerin aynı yapıyı ne derece tutarlı bir şekilde ölçtüğünü gösterir.

Yüksek bir Cronbach Alfa değeri, ölçeğin maddelerinin birbirleriyle uyumlu olduğunu ve güvenilir bir ölçüm sağladığını işaret eder. Ayrıca, bazı psikometrik çalışmalarda test-tekrar test güvenilirliği de incelenerek, ölçek puanlarının zaman içinde ne kadar kararlı kaldığı belirlenmiş olabilir. Bu çalışmalar, UKÖYÖ'nün klinik ve araştırma amaçlı kullanımlarda tutarlı sonuçlar ürettiğini doğrulamıştır.

Faktör Analizi

Uyu?turucudan Kaç?nma Öz Yeterlilik Ölçe?i'nin Türkçe uyarlama çalışmasında, ölçeğin orijinal yapısının Türk popülasyonunda da geçerli olup olmadığını incelemek üzere Faktör Analizi yöntemleri kullanılmıştır. Orijinal ölçek çok boyutlu bir yapıya sahipse, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile bu çok boyutlu yapının model uyumu test edilmiştir.

Faktör analizinin sonuçları, ölçeğin kaçınma öz yeterliliğinin farklı yönlerini temsil eden alt faktörlere ayrıldığını ve bu faktörlerin kabul edilebilir uyum indeksleri (RMSEA, CFI, TLI gibi) sergilediğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, ölçeğin yapısal geçerliliğini destekleyerek, Türkiye'de madde kullanımına yönelik araştırmalarda kullanılması için önünü açmıştır.

Araç

Test Type: Uyarlama (Adaptation)

Format: Likert Tipi Derecelendirme (Orijinal ölçe?in yap?s?na göre, genellikle 0'dan 100'e kadar veya 1'den 5'e kadar puanlama sistemi kullanılır. Kaynakta belirtilmedi?i için genel format belirtilmi?tir.)

Language Available: Türkçe (Turkish)

Population Group: Madde kullan?m bozuklu?u olan veya madde kullanma riski ta??yan bireyler.

Age Group: Genellikle ergenler ve yeti?kinler.

Population Details: Ölçe?in psikometrik de?erlendirmesi, Türkiye'deki ilgili klinik ve genel popülasyon örneklemi üzerinde yap?lm??t?r.

Test Methodology: Bireylerin belirli risk senaryolar?nda uyu?turucu kullanmama konusundaki öz güvenlerini de?erlendiren kendini bildirim ölçe?i.

Anahtar Kelimeler

Öz Yeterlilik, Madde Ba??mlil??, Nüks, Türkiye Uyarlama, Klinik Psikoloji, Madde Kullan?m?.

Yazarlar

Author ORCID Identifier: Yay?nlanm?? makalede belirtilmemi?tir.

Affiliation Email addresses: seyhancitlik@hotmail.com (Sorumlu Yazar ?leti?im)

Correspondence Address: Yay?nlanm?? makalede belirtilmemi?tir.

?zinler, Ücret ve Test Y?I?

Ölçe?in Türkçe uyarlama ve psikometrik de?erlendirme çal??mas? 2019 y?l?nda yay?nlanm??t?r. Ölçe?in ticari kullan?m? için orijinal geli?tiricilerinden izin al?nmas? gerekebilir. Akademik veya klinik kullan?m ko?ullar? için sorumlu yazar (Seyhan Citlik Saritas) ile ileti?ime geçilmesi önerilir. Ölçe?in orijinal PDF belgesi a?a??da mevcuttur.

Kaynaklar

Citlik-Saritas, S., & Erci, B. (2019). Psychometric evaluation of the Drug Avoidance Self-Efficacy Scale. *Journal of Substance Use*, 24(5), 492-496. doi:10.1080/14659891.2019.1604843

Makalenin akademik ba?lant?s?: scholar.google.com

Ölçe?in orijinal PDF'i buradan indirilebilir: uyusturucudan-kacinma-oz-yeterlilik-olcegi-toad.pdf

Uyu?turucudan Kaç?nma Öz Yeterlilik Ölçe?i Maddeleri

IMPORTANT: The following scale items must be preserved in their original language and must not be changed in any way.

Kaynak içerikte ölçek maddeleri sunulmam?tır. Maddeler için ilgili makaleye (Citlik-Saritas & Erci, 2019) veya sorumlu yazara ba?vurulmas? gerekmektedir.

ARABPSYCHOLOGY.COM